

Диссертациялык кеңештин эксперттинин корутундусу

Ош мамлекеттик университетинин жана И.Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин алдындагы педагогика илимдеринин доктору (кандидаты) окумуштуулук даражасын ыйгаруу боюнча уюштурулган Д.13.23.681 диссертациялык кеңешине караштуу эксперт Акматкулов Асылбек Акматкуловичтин изденүүчү **Атабаев Султанмахмут Коноурбаевичтин** диссертациясы боюнча **«Болочок экономист – бакалаврларды даярдоодогу кесиптик математиканы окутуу технологиясын өркүндөтүү»** темасына педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденүүгө 13.00.02- окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (математика) адистиги боюнча Сагындыкова Кенже Жаныбековна тарабынан берилген диссертацияны карап чыгып, төмөнкүдөй корутундуга келди:

1. Диссертациялык кеңешке диссертацияларды коргоого кабыл алуу укугу берилген адистикке иштин дал келиши.

Сунуш кылынган кандидаттык диссертация диссертациялык кеңештин профилине туура келет.

Иште 13.00.02- окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (математика) адистигинин паспортуна, адистиктин паспортунун пункттарын көрсөтүү менен толук жооп берүүчү: студенттердин болочоктогу адистигинде зарыл болгон **математикалык компетенттүүлүктөрүн окутуу технологиясын өркүндөтүү аркылуу калыптандыруу проблемасы** аныкталып аны изилдөө колго алынган.

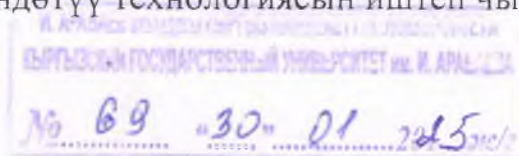
Сунуш кылынган кандидаттык диссертация диссертациялык кеңештин профилине туура келет.

2. Иштин максаты катары экономика багытындагы болочок бакалаврларды даярдоо процессинде андагы предметтик компетенциялар системасынын алкагында студенттердин кесиптик компетенциясын калыптандырууну окутуу технологиясын өнүктүрүүнүн негизинде иштеп чыгуу.

Коюлган максат диссертацияда төмөндөгү милдеттерди аткаруу менен чечилген:

экономика багытындагы болочок бакалаврларды даярдоо процессинде “Колдонмо математика” курсун окутуунун зарылчылыгын, кесиптик компетенцияны калыптандыруудагы ордун, маанисин негиздөө; экономика багытындагы болочок бакалаврларды даярдоо процессинде “Математика” курсун окутууну жаңылоонун педагогикалык негиздерин аныктоо; экономика багытындагы бакалавр студенттерине “Колдонмо математика” курсун кесипке багыттап окутууну өркүндөтүү технологиясын иштеп чыгуу;

Чектөө секретарь *Турс*

коюлган гипотезаны жана окутуу технологиясынын натыйжалуулугун педагогикалык экспериментте текшерүү, жыйынтык чыгаруу, анын негизинде практикалык сунуштарды белгилөө.

Изилденип жаткан **объект**, диссертациянын максаты жана милдеттерине ылайык келет.

Изденүүчү Атабаев С.К. проблема боюнча дидактикалык, педагогикалык, методикалык жана математикалык адабияттарга талдоо жүргүзүү менен экономикалык адистиктерге ылайык математика курсун окутуунун учурдагы абалын так жана даана аныктаган. Ошондой эле студенттерге математиканы окуп үйрөнүү мотивациясын калыптандыруу, өнүктүрүү үчүн кесипке багытталган маселелер, изилдөөчүлүк тапшырмалар жана математика курсун окутууда компьютердик технологияларды колдонуу аркылуу уюштуруу иштерин ийгиликтүү аткарган.

Окутууну практикалык өндүрүштүк маселелерди чыгаруу аркылуу колдоо аракеттери, педагогикалык практикага кеңири киргизүү жумуштары диссертант тарабынан талапка ылайык камсыздандырылып, сабак берүүдө башка окуу жайларында да колдонулган.

Математика курсун кесипке багыттоо менен экономикалык эсептөөлөрдү жүргүзүүнүн методикалык шарттары жана ишке ашыруунун структурасы схема түрүндө диссертациянын 113 жана 123 беттеринде орун алган. Педагогикалык тажрыйба жүргүзүүлөрдө керектүү жаңылыктарды байкоо жана эсепке алуу бул шарттарда өтө ыңгайлуу экендиги байкалган.

Изденүүчү Атабаев С.К. математика курсун компьютердик технологияларды колдонуу аркылуу кесипке багыттап окутуунун методикалык шарттары жана аны окуу процессинде ишке ашыруунун технологияларын долбоорлоп аларды практика жүзүндө сыноого койгон жана алардын эффективдүүлүгүн далилдеген. Ошондой эле аталган багыт боюнча студенттерге математика курсун окутуу, аны кесипке багыттоо максатын коздөп, бүтүрүүчүнүн адистик чеберчилигин калыптандырууга багытталган окутуу технологиясын башка окуу жайларына сунуштайт.

Экономикалык процесстердин пайдалуу жактарын так эсептеп алууда математикалык методдордун ролу чоң. Бул шарттарды ишке ашыруунун эффективдүү каражаттарынын негизи болгон практикалык тапшырмаларды берүү мүмкүнчүлүгүн камсыз кылган компьютердик окуу материалдарынын дидактикалык комплекси толук жана сапаттуу түзүлгөн. Ал материалдардын маани маңызы эксперименттик сабак берүү процессине чоң көмөк көрсөткөн.

Бул айтылгандарды диссертант 2020-2023 окуу жылдарындагы Ош технологиялык университети, Ош малекеттик университетиндеги жана И.Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университеттеринде өткөрүлгөн

жыйынтыктоочу эксперименттин маалыматтары чагылдырылган диаграмма аркылуу бекемдеген.

Диссертацияда коюлган милдеттердин ар бирин чечүү зарылдыгын негиздөөдө илимий адабияттагы маалыматтарды сындап талдоо жүргүзүүнүн даражасы жана толуктугу

Милдеттерди чечүү төмөнкү изилдөө методдорун колдонуу менен ишке ашырылган: изилдөө проблемасы боюнча илимий-педагогикалык, методикалык адабияттарды, мамлекеттик билим берүү стандарттарын, ченемдик документтерди жана конференциялардын, педагогикалык семинарлардын материалдары терең мазмунда өздөштүрүлүп жетекчиликке алынган, ЖОЖдордо билим берүү процессине компьютердик технологияларды колдонуу тажрыйбалары терең талдоого алынып алдыңкы тажрыйбалар колдоого алынган; экономисттерди математикалык даярдоонун негиздеринин моделин 75 бетте көрсөтмөлүү берген; педагогикалык эксперименттин жүрүшү бай дидактикалык материалдардын негизинде коштолуп жыйынтыктары статистикалык теориянын методдору менен сан түрүндө туюнтулган.

Жогоруда айтылгандардын негизинде изденүүчү тарабынан жүргүзүлгөн илимий изилдөө абдан актуалдуу жана өз убактысында деп корутундулоого болот.

3. Илимий натыйжалар

Иште 13.00.02 - окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы илимдеринин өнүгүшү үчүн бир кыйла мааниге ээ төмөндөгүдөй илимий негизделген жаңы теориялык натыйжалар келтирилген:

3.1. Алынган натыйжалардын азыркы илимдин **алкагында илимий жаңылыгы бар**, себеби билим берүү системасын өнүктүрүүдө чечүүчү ролду диссертант кесиптик маселе иштөө маселелерине жүктөгөн. Бул жогорку окуу жайларынын окутуучуларына өз ишинин ыкмаларын жана уюштуруу формаларын аныкталган адистерди даярдоого карата кесипке багыттап студенттин кесиптик сапаттарын, анын потенциалдуу чыгармачылык мүмкүнчүлүктөрүн активдештирүүнү жолго койот. Маалымат технологияларынын эреже методдору студенттердин жекече өзгөчөлүктөрүн толугураак өнүктүрүүгө, окуу процессин уюштурууну динамикалуу түрдө дайыма жаңыртып турууга мүмкүндүк берүүчү каражат болуп саналат.

3.2. **Илимий натыйжалардын ишенимдүүлүгүн негиздөө (материалды жыйноо ыкмалары жана илимий жыйынтыктарды аргументтөө):** болочок экономикалык адистике математика курсун окутуу процессин прикладдык аспектиде кармап окутуу тажрыйбасындагы окуучу өздөштүрүп алган билимдердин сапаты аркылуу тастыкталган; иштелип чыккан методиканын натыйжалуулугу

окутуу эксперименттериндеги жаңы сапаттык көрүнүштөр аркылуу тастыкталып, жалпыланган.

3.3 Иштин теориялык мааниси (жаңы теория же колдонуудагы илимий теорияны же концепцияны байытуу): Математика курсун кесипке багыттап окутуунун дидактикалык шарттары өз ара байланыштагы компоненттерден турат жана диссертацияда 560-120 беттерде жайгашкан. Ал шарттардын негизин диссертант ченем-мыйзамдык, теориялык, методологиялык, компьютердик компоненттер деп атаган. Бул компоненттер өз кезегинде дагы башка компоненттерге бөлүнүү менен жалпы эле санариптик технологияны кесиптик билим берүү системасына киргизүүгө чоң салым кошот.

3.4. Диссертант түзгөн дидактикалык шарттардын кыштануусу биринчи бөлүмдө талданып берилген жана аны окуу процессинде ишке ашыруунун технологиясы экинчи бөлүмдө орун алган; агрардык кесип үчүн жогорку окуу жайындагы математикалык программа өзгөртүлүп, ал кошумча математикалык компьютердик пакеттерде иштей турган материалдар менен байытылган.

4. Алынган натыйжалардын практикалык маанилүүлүгү

Кандидаттык диссертацияда алынган илимий натыйжалар төмөнкү абалдарда ишке ашырылган: болочок бакалавр профилдеринин студенттери үчүн атайын түзүлгөн үч деңгээлдүү “Колдонмо математика” курсунун типтүү программанын түзүлүшү, аны окутуунун жаңы технологиясынын иштелип чыгышы, окуу процессинде апробациядан өтүшү, анын ичинде окуу процессине киргизүүгө карата практикалык сунуштар орун алган.

Авторефераттын диссертациянын мазмунуна дал келиши

Автореферат толугу менен диссертациянын мазмунуна, анда коюлган изилдөөнүн максаттарына жана милдеттерине дал келет.

5. Эскертүүлөр. Диссертациянын алгачкы бөлүктөрүндө:

- а) ЖОЖдо бакалаврларды даярдоо стадиясында экономикалык адисти калыптоочу негизги критерийлер айкындалган эмес (математикалык эсептөөлөргө үйрөтүү жагы бар же жетиштүү дейли);
- б) бул жумуш педагогикалык багытта болгондуктан болочок экономист-бакалаврдын кесиптик интеллектин түптөө маселеси дагы да такталууга тийиш.

7. Сунуштар. 7.1 Диссертациянын алгачкы бөлүмүндө өлкөбүздөгү экономист-бакалаврлардын кесиптик иденттүүлүктөрүндө кандай тенденциялар байкалууда, буларды талдап белгилеп алууну унутпоо керек эле.

7.2. Диссертацияда окутууну санариптештирүү шартында жогорку окуу жайында экономист-бакалаврларды математикалык даярдоодогу проблема,

жана аны чечүүдөгү педагогикалык теориянын жана практиканын бүгүнкү күндөгү абалын кененирээк берүүнү, студенттерде эсеп-кысап жана жалпы математикалык логика компетенциялардан сырткары, санариптик билим берүү технологияларын колдонуу боюнча билгичтиктерди да өнүктүрүүгө мүмкүндүк бере тургандыгы диссертанттын мындан аркы изилдөөлөрүндө орун алышы керек экендигин сунуштайбыз.

8. Сунуштамалар:

8.1. Диссертациянын биринчи бөлүмчөлөрүндө, айрыкча 32-39 беттерде бир да ссылка жок, ал эми 43-60 беттерде алар өтө сейрек кездешет. Бул беттерде традициялык, белгилүү концепцияларга таянган терминдерди көп пайдаланып жатасыңар, алардын булактары кимдерге таандык, буларды иретке келтирүү керек.

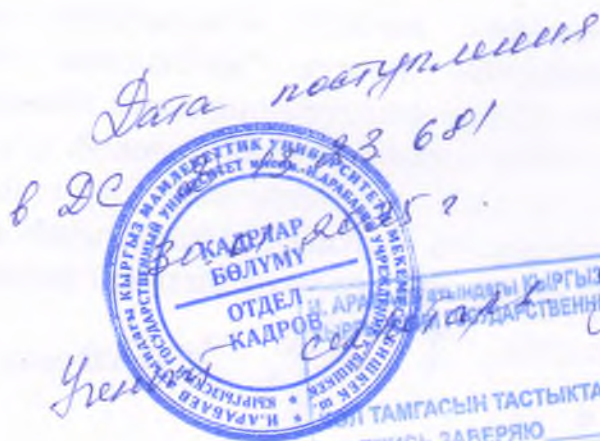
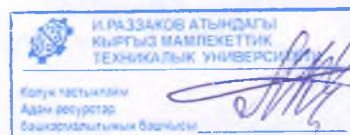
8.2. Диссертацияда анчалык көзгө илинбеген – техникалык, грамматикалык жана баяндоолордогу стилистикалык кемчиликтерди оңдоону сунуштама катары белгилейбиз.

9. Корутунду:

Диссертациялык кеңештин эксперти сунуш кылынган документтерди карап чыгып, Ош мамлекеттик университетинин жана И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин алдындагы педагогика илимдеринин доктору (кандидаты) окумуштуулук даражасын ыйгаруу боюнча уюштурулган Д.13.23.681 диссертациялык кеңешине 13.00.02- окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (математика) адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн ««Болочок экономист – бакалаврларды даярдоодогу кесиптик математиканы окутуу технологиясын өркүндөтүү»» деген темадагы диссертацияны кабыл алууну сунуш кылат.

Эксперт Акматкулов А.А.

12.01.2025

Ученый